

N i n k o v K o v a č e v O l g a

/ In Memoriam Bela Duranci (1931-2021)

Duranci Bela (Bács, 1931. július 5.–Szabadka, 2021. július 1.) Szabadka első okleveles művészettörténese, akinek életéről és munkásságáról nehéz röviden írni. A II. világháború utáni építők és alapítók korának volt a tagja. A Titánok egyike.

A szabadkai figurális rajztanfolyam és a múzeumbiztos-tanfolyam, illetve a szabadkai gimnázium elvégzése után 1959. április 1-én került a szabadkai Városi Múzeumba. Ezt a dátumot sorsszerűnek tartotta, és nem csak azért mert a tréfálkozás és a bolondok világnapja, hanem mert tizenhat év múlva pontban április 1-én fog távozni erről a munkahelyről.

Művészettörténeti tanulmányait a belgrádi Bölcsészettudományi Kar művészettörténeti tanszék levelezős tagozatán végezte: 1963-ban diplomázott *Román stílus a magyar építészetben és szobrászatban* c. diplomamunkájával. Időközben, 1960-ban, gyümölcsöző együttműködést kezdett Dévics Imrével (1922–1971), aki 1962-ben megalapította a Képzőművészeti

Találkozót – a jugoszláv művésztelpek képtárát és dokumentációs központját, amely eleinte a szabadkai Városi Múzeumban kapott helyet; 1965-ben létrehozták a szabadkai művészek grožnjani alkotóházát. Duranci így nem csak a Múzeum, hanem a Képzőművészeti Találkozó első művészettörténészeként, olyan jelentős jugoszláv szintű kiállítások és szimpóziumok részvevője és szervezője volt, amelyeken egy életre szóló értékes szakmai tapasztalatokat és kapcsolatokat szerzett. Ez az energia és lendület végigkísérte életútját. Az alapítások folyamatában jött létre a vajdasági múzeumok művészettörténeti tagozata, amely éveken át vezette és irányította az ilyen profilú múzeumi szakemberek munkáját a Vajdaság területén, pl. 1963-ban kezdeményezte a múzeumi gyűjteményekben található képzőművészeti műtárgyak összeírását, és ebben Duranci is részt vett. Ennek egyik eredménye volt a Vajdasági Magyar Képtár 1830–1930 elnevezésű kiállítás létrehozása is 1973-ban,

Duranci Béla Szajkó István festőművész műtermében.

A Vajdasági Magyar Művészeti-díj átadásán 2018-ban.

amelynek Duranci volt a kurátora. Ezen kívül a szabadkai Városi Kultúrotthon kereteibe tartozó műemlékvédelmi szakosztály megalapításáig (1975. április 1-jéig), a kultúrtörténeti emlékek tanulmányozása és védelme a múzeumok feladata volt, így Duranci ezen a területen is értéktérképezett.

1965-ben készítette el a szabadkai Városházáról szóló tanulmányát, amelynek alapján az épület 1967-ben védelem alá került. A városháza színes üvegablakait az ő irányítása alatt helyezték vissza a helyükre.

A szecesszióval akkor kezdett el foglalkozni, amikor azt Európa többi részein is kezdték felfedezni. A múzeumi anyaggal kapcsolatos tudományos munkáját 1965-ben vette kezdetét: a régi szabadkai képzőművészet tanulmányozására vonatkozó, ekkor megjelenő szövege jelenti a régebbi keletű honi festészet tanulmányozásának kezdeteit a Szabadkai Város Múzeumban. Kutatásai alapozó jelentőségűek a további kutatók számára, így például Nagy István (1873–1937)

festő vajdasági munkásságáról készített katalógusa és kiállítása, vagy a 1968-ban rendezett Csincszak Elemér (1893–1944), az 1969-ben Pechán József (1875–1922) tárlat és az 1973-ban rendezett B. Szabó György tárlat. Fontosak és megkerülhetetlenek a Szabadkára vonatkozó összefoglaló jellegű munkái, mint pl. az 1970-ben realizált Szabadka festészete 1945–1970 és az 1984-ben sorra kerülő Képzőművészeti alkotások *Szabadka 1944–1984* című tárlatok és katalógusok.

Bár Bela Duranci 1975-ben elhagyta a Múzeumot, a Képtárban végzett munkatapasztalatait továbbra is hasznosította. Új kutatásainak összegezéseként rendezte meg a Nagybánya és a Vajdaságiak elnevezésű kiállítást a művésztelep 100 éves megalakulásának alkalmából 1996-ban, melyen domináns szerep jutott a Szabadkai Városi Múzeum képzőművészeti gyűjteménye anyagának. 1975-től a szabadkai Kultúrotthonban helyezkedett el, és mint a Tartományi Műemlékvédelmi Intézet külső munkatársa dolgozott. Lévay Endre építésszel a szabadkai műemlékvédelmi bizottságot szervezte. Ebből 1980-ban alakul a ma létező hivatalos intézet, ahonnan Duranci 1984-ben vonult nyugdíjba. Ez a kilenc év alatt éreklődése a festésztől az építészet felé fordult, s a szabadkai, majd a vajdasági szecesszió vált fő kutatási területévé.

A művésztelepi mozgalom és a kortárs képzőművészet területén kifejtett munkássága is figyelemre méltó. Több képzőművészhez fűzte barátság, többüknek volt pártfogolója, méltatója. Emlékeztetése kiállítás megnyitói. A Kondor Bélával (1931–1972) egy életre szóló barátság volt ihletadója az *Önéletrajz Kondor Bélával – Naplójegyzetek 1962–2008* című könyve, amely magyarul is megjelent a miskolci Mission Art Galéria gondozásában 2013-ban. Számos tanulmánya, ismeretterjesztő cikke, méltatása jelent meg magyarul, szerbül és horvátul múzeumi és képzőművészeti szakfolyóiratokban, hetilapokban, napilapokban, gyűjteményes kiadványokban. Az általa írt, több mint húsz monográfia jellegű könyv egy része az újvidéki Forum Könyvkiadónál látott napvilágot. Írásainak és a róla készült írások bibliográfiája – amely Papdi Izabella és Vojnić Hajduk Ivona munkája – is ennek a kiadónak a gondozásában fog megjelenni az idén *Bela Duranci bibliográfiája (1960–2020)* címen.

Bela Duranci július 5-én lett volna 90 éves. A bibliográfia születésnap ajándék lett volna számára. De mégis az marad. Mert a testi lét végzete semmiképp sem szabhatja meg a szellemi létezés továbbvitelét.